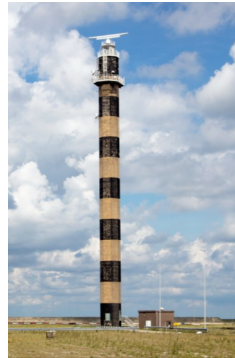

Beschrijving en waardering van nautische objecten in Nederland

De vuurtoren op de Maasvlakte

door Peter Kouwenhoven / Nederlandse Vuurtoren Vereniging (www.vuurtorens.org), augustus 2023

Cultuurhistorische waarden

- *Type object / nautische functie:*
Vuurtoren / voormalig verkenningsschijf
- *Leeftijd van het object:*
Gebouwd in 1973-1974.

- *Historische betekenis van het object en zijn omgeving:*

In de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw is het havengebied van Rotterdam enorm uitgebreid richting Noordzee. De grootste uitbreiding betrof de aanleg van Euro-poort in de periode 1958-1964. Daarvoor werd het eiland Rozenburg grotendeels ver-graven. Naast het daarop gelegen dorp Blankenburg en veel boerderijen moest ook het vogelreservaat De Beer wijken voor de petrochemische industrie. Om de havens van Euro-poort te kunnen bereiken is parallel aan de Nieuwe Waterweg het Calandkanaal gegraven.

Na Euro-poort werd de Maasvlakte aangelegd. De eerste voorbereidende werken daar-voor vonden plaats in 1965. Om de mondingen van de Nieuwe Waterweg en het Calandkanaal van elkaar te scheiden werd in de jaren 1969-1971 de Splitsingsdam aan-gelegd. In 1973 meerden de eerste schepen af in de havens van de Maasvlakte.

Door deze ontwikkelingen was het nodig de gehele bebakening van de Maasmond te moderniseren. De eerste fase van het project bestond uit de aanleg van twee lichtenlij-nen in de periode 1970-1971: een centrale lichtenlijn met witte lichten (112°) op de Splitsingsdam en een tweede lichtenlijn met groene lichten (116°) op de smalle land-tong van Rozenburg, om de ingang van het Calandkanaal te markeren. De tweede fase betrof de aanleg van nog vijf lichtopstanden in de jaren 1973-1974. Er kwam een der-de lichtenlijn van rode lichten (107°) op de noordelijke oever van de Nieuwe Water-weg. De verlengde havendammen werden voorzien van imposante havenlichten en op de Maasvlakte verrees een hoge betonnen vuurtoren.

Door de aanleg van de Maasvlakte functioneerde het hoge licht van Hoek van Holland niet goed meer. Het licht werd afgeschermd door de grote olietanks die inmiddels op een deel van de Maasvlakte waren afgeschermd en veelal ook door het drukke scheep-vaartverkeer. Er moest daarom een nieuw verkenningsschijf komen op de Maasvlakte en een hogere lichtenlijn voor de Nieuwe Waterweg.

Medio 1973 werd opdracht gegeven aan de firma Van Hattum en Blankevoort, destijds gevestigd in Beverwijk, voor de bouw van het verkenningsschijf en de twee geleidelich-ten bij Hoek van Holland (de rode lichtenlijn). De werkzaamheden zijn in september 1973 gestart.

De nieuwe vuurtoren op de Maasvlakte is ontworpen door ir. W. Colenbrander. Het is een achthoekige betonnen toren met een hoogte van 62 meter. Hiermee overtreft hij de Lange Jaap in Den Helder, die met 55,5 meter voorheen de hoogste vuurtoren van Nederland was. De toren werd uitgerust met de optiek van het hoge licht van Hoek van Holland, dat daar overbodig was geworden.

Op 18 maart 1974 werd het kustlicht op de Maasvlakte voorlopig ontstoken. Officieel gebeurde dat pas op 18 september 1974, samen met de nieuwe havenlichten. Alles in de toren werkte volautomatisch. Bij een eventuele storing werd via een eveneens auto-matische telefooninstallatie de semafoor in Hoek van Holland gewaarschuwd.

De bouw en inrichting van de vuurtoren op de Maasvlakte is betaald door de gemeente Rotterdam, omdat volgens een oude wet geen belemmeringen mogen worden opge-richt tussen een kustlichttoren en het water, in de sector waarvoor het kustlicht dienst

De vuurtoren op de Maasvlakte medio 1974. De radarscanner is nog niet ge-plaatst. Het gedicht van Max Dender-monde is ook nog niet aangebracht. Op de achtergrond zijn de toen net ge-plaatste havenlichten te zien.

Tegelijkertijd met de bouw van de vuurtoren op de Maasvlakte werden de twee torens van de rode lichtenlijn gebouwd op de noordelijke oever van de Nieuwe Waterweg. De beide foto's tonen de bouw van het lage licht.

doet. Omdat de bebouwing op de Maasvlakte deze belemmeringen wel opwierp, stemde de gemeente hiermee in. De gemeente heeft ook bijgedragen aan de kosten van de twee torens van de rode lichtenlijn.

In het najaar van 2008 begon de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Het verkenninglicht verloor daardoor zijn functie en werd daarom op 31 oktober 2008 gedoofd. De toren functioneerde nog wel als radartoren. Maar omdat de Maasvlakte steeds verder werd volgebouwd met objecten als kranen, die het radarbeeld verstoren, nam de radardekking van de vuurtoren af. Daarom werd in opdracht van het Havenbedrijf Rotterdam op de Tweede Maasvlakte, dicht bij zee, een nieuwe radartoren gebouwd. Het architectenbureau Syb van Breda en Co. maakte daarvoor het ontwerp: een markante en elegante zuil van voorgeroest staal, met een hoogte van 70 meter. Op 12 oktober 2018 werd de nieuwe radartoren in gebruik genomen.

Architectuurhistorische waarden

- Bijzonder belang van het object voor het oeuvre van architect of bouwmeester:*

Over ir. W. Colenbrander, de ontwerper van de vuurtoren, is maar weinig informatie te vinden. Hij was werkzaam bij de Dienst Sluizen en Stuwen van Rijkswaterstaat in Utrecht. Voor zover bekend is de vuurtoren op de Maasvlakte de enige vuurtoren die hij heeft ontworpen.

Van Hattum en Blankevoort, het bedrijf dat de vuurtoren heeft gebouwd, was destijds gevestigd in Beverwijk en is inmiddels een werkmaatschappij van de grote Nederlandse aannemerscombinatie Koninklijke Volker Wessels Stevin. Het bedrijf beweegt zich al sinds de oprichting in de negentiende eeuw op de markt van de grotere infrastructurele projecten. De onderneming was betrokken bij praktisch alle grote werken in Nederland, waaronder de Zuiderzeewerken in de jaren dertig van de twintigste eeuw en de Delta-werken na de overstromingsramp van 1953. Wereldwijd werkt het bedrijf mee aan de aanleg van grote haven- en kanaalprojecten.

- Bijzonder belang in verband met materiaalgebruik en bouwtechniek:*

De vuurtoren op de Maasvlakte en de torens van de rode lichtenlijn werden gebouwd volgens het principe van betonstort met glijbekisting. Bij deze techniek wordt de bekisting langzaam en gelijkmatig door vijzels omhoog gebracht, waarbij continu beton wordt gestort. De werkomstandigheden waren hier makkelijker dan bij de overige lichtopstanden, die in open water of moeilijk bereikbare plaatsen staan, zodat de bij die lichtopstanden toegepaste, duurdere bouw met prefab-elementen niet nodig was. Er zijn verder geen andere vuurtorens in Nederland met een volledig betonnen schacht die met deze techniek zijn gebouwd.

- Aanwezigheid originele optiek en lichtbron:*

De optiek is afkomstig van het voormalige hoge licht van Hoek van Holland: een draaiende optiek van de derde grootte, geleverd door de firma Wilhelm Weule uit Duitsland. Het heeft vijf panelen met een bundellens en één paneel met een trommellens.

De Technische Dienst voor de Kustverlichting in Scheveningen construeerde in 1974 een nieuwe lampenwisselaar met drie kwikjodidelampen van 2.000 watt en twee halogeenlampen van 100 watt als reserve. In een gebouwtje vlakbij de toren werd een dieselaggregaat geplaatst voor de noodstroomvoorziening.

De optiek is nog steeds aanwezig in de toren maar de lampenwisselaar en de aandrijfmotor van de optiek zijn na 2008 door een onbekende partij, onrechtmatig verwijderd.

- Aanwezigheid van authentieke elementen van het oorspronkelijke interieur en exterieur en (on)roerende zaken:*

De vuurtoren is nog grotendeels in oorspronkelijke staat. Er zijn sinds de oplevering in 1974 slechts enkele kleine veranderingen aangebracht. Naast de lampenwisselaar is ook de radarinstallatie inmiddels verwijderd.

Aan de voet van de toren is in 1974 een plaquette opgehangen met daarom een gedicht van Max Dendermonde. Deze plaquette is nog altijd aanwezig.

De toren op de Maasvlakte is de enige vuurtoren in Nederland met gele en zwarte banden.

Ensemblewaarden

- Aanwezigheid lichtwachterswoningen en andere objecten waarmee het object een eenheid vormt:*

De vuurtoren heeft van begin af aan automatisch gefunctioneerd. Lichtwachters waren niet nodig en lichtwachterswoningen zijn niet gebouwd.

Het huisje voor het noodaggregaat is er nog, ook al is het overbodig.

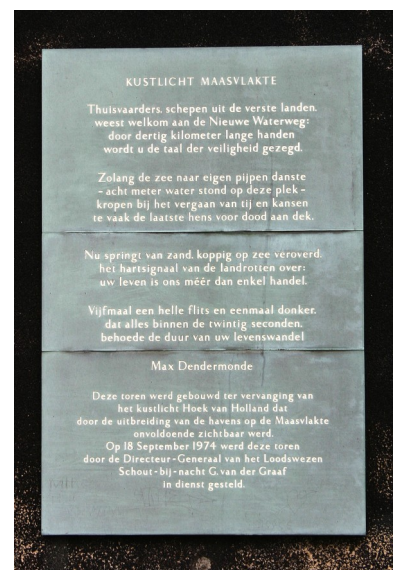
Het kustlicht op de Maasvlakte maakt onderdeel uit van de negen nieuwe lichtopstanden die in de periode 1970-1974 zijn opgericht aan de Maasmond om de scheepvaart te begeleiden: drie lichtenlijnen van elk twee betonnen torens, twee havenlichten met helikopterplatform en het verkenninglicht zelf.

De optiek van het hoge licht van Hoek van Holland uit 1960.

De oorspronkelijke optiek van het hoge licht van Hoek van Holland in de vuurtoren op de Maasvlakte. De foto dateert van 2004, toen de toren nog actief was.

De plaquette met het gedicht van Max Dendermonde.

- *Bijzondere betekenis van het object voor het aanzien van de streek, stad of dorp:*

In combinatie met het oude verkenningsschot van Hoek van Holland markeert de toren op de Maasvlakte de fasegewijze verschuiving van de kustlijn door uitbreiding van het havengebied van Rotterdam. Daarnaast komt de Maasvlakte steeds meer in trek bij recreanten die wandelend en fietsend de oversteek maken met de veerpont vanaf Hoek van Holland. Voor hen is de vuurtoren een markant herkenningspunt.

Toekomstwaarde

- *Monumentenstatus:*

Op 2 juli 2019 heeft het Rotterdamse college van B&W de vuurtoren de voorlopige status van gemeentelijk monument gegeven. Een definitieve status is echter tot nu toe niet toegekend en inmiddels is de 'voorbescherming' vervallen. In januari 2023 heeft de Nederlandse Vuurtoren Vereniging, mede namens het Cuypers Genootschap, het college van B&W en de gemeenteraad van Rotterdam bij brief opnieuw verzocht om informatie te geven over de aanvraag van de monumentenstatus en de plannen voor de toekomst van de vuurtoren.

- *Eigenaar en beheerder:*

Staat der Nederlanden is eigenaar en Rijkswaterstaat is beheerder.

Op 12 november 2012 verklaarde Rijkswaterstaat de vuurtoren overtollig en stond verkoop aan het Havenbedrijf Rotterdam toe, onder voorwaarde dat de lichtoptiek en draaikrans eigendom zouden blijven van Rijkswaterstaat. Maar toen de radarinstallatie was overgebracht naar de nieuwe radartoren had het Havenbedrijf geen belangstelling meer voor de vuurtoren.

- *Huidig belang voor de scheepvaart:*

De vuurtoren heeft sinds 2008 geen functie meer als verkenningsschot en is sinds 2018 ook niet meer in gebruik als radartoren.

- *Alternatief gebruik van het object en toegankelijkheid:*

De toren is nu niet toegankelijk voor publiek.

- *Binding met de lokale bevolking:*

In deze industriële omgeving is geen sprake van binding met de lokale bevolking.

- *Onderhoudstoestand:*

Sinds 2008 is er geen onderhoud meer gepleegd. De verflaag van de toren ziet er tamelijk haveloos uit. De lift uit 1974 is aan het eind van zijn levensduur en mag vanwege veiligheidsrisico's niet meer gebruikt worden. De betonconstructies vertonen gebreken en diverse stalen elementen vertonen roestverschijnselen.

- *Bedreigingen:*

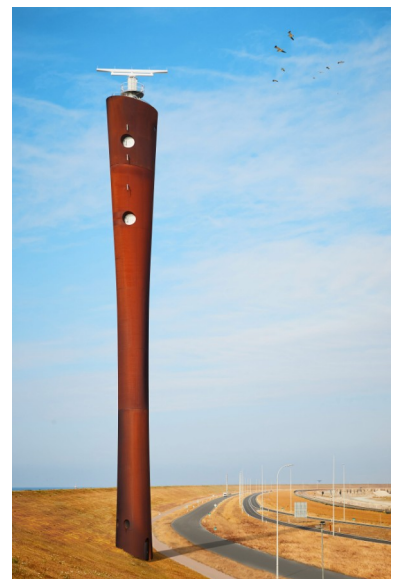
De slechte onderhoudstoestand vormt een probleem. Zonder nieuwe bestemming of toekomstplan zal de vuurtoren bouwkundig verslechteren en op termijn verloren gaan.

De optiek van de Maasvlakte van onderaf gezien, met zicht op de aandrijfmotor en de lampenwisselaar. Deze zijn inmiddels verdwenen, alleen de optiek is er nog.

De vuurtoren in 2017, toen hij nog een functie had als radartoren.

De nieuwe radartoren op de Tweede Maasvlakte, ontworpen door Syb van Breda & Co. Foto van de website van deze architecten.